

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

WORKING PAPER SERIES

WPS NO/ 138 / 2018-01

SOSYAL MEDYANIN FUTBOLDAKİ NEFRET SÖYLEMİNE ETKİSİ

Çağtay Ozan ERDEM*

*oznerdem@gmail.com İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya ve iletişim sistemleri Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

Özet

Nefret kavramı, olumsuzluğa işaret eden, toplumu ötekileştiren, dışlayan, hor gören, bir grubun veya bir kesimin kötülüğünün istenmesi içeren bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Nefret söyleminin en ciddi ve önemli sonuçlarından biri de söylemin şiddete ve nefret suçuna dönüşebilmesidir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 yılında kabul ettiği karar göre nefret söylemi, ırkçı, yabancı düşmanlığı, anti semitizm, hoşgörüsüzlük, saldırganlık gibi ifadeleri savunan, teşvik eden tüm ifade biçimlerini kapsamaktadır.

Futbol, dünya çapında en çok takip edilen ve sevilen spor dalı olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, geniş kitleler tarafından takip edilen büyük paraların döndüğü endüstriyel bir spor haline gelmiştir. Bir spor dalı olarak bakıldığında, futbolun temelinde dostluk ve rekabet yatmaktadır. Ancak, medya aracılığıyla zaman zaman nefret söyleminin dolaşıma sokulmasına yol açan bir araç haline gelmektedir.

Makalenin temelinde futbol ve medya ilişkisi geleneksel medya açısından ve daha çok sosyal medya platformları açısından incelenmiştir. Bu bağlamda, Twitter'da gerçekleştirilen Bafetimbi Gomis adlı futbolcuya yönelik yapılan nefret söylemi örneği ele alınmıştır. Bu örneğin hem geleneksel medyadaki yansımaları hem de futbol endüstrisi bağlamındaki sonuçları irdelenmiştir.

Çalışmanın sonunda elde edilen bulgularda, sosyal medyanın geleneksel spor medyasında olduğu gibi aşırı milliyetçi, ayrımcı ve cinsiyetçi nefret söylemi içeren ifadelerin oluşturulmasına ve bu yolla etkileşim aracılığıyla yayılmasına yol açtığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Futbol, Sosyal Medya, Nefret Söylemi*

The concept of hate is defined as a phenomenon pointing to negativity, a phenomenon involving the desire of the evil of a group or a group of people who abjure, exclude, or despise society. One of the most serious and important consequences of hate speech is that the discourse can turn into a crime of hate and violence.

Football stands out as the most watched and popular sporting event in the world. For this reason, large amounts of money followed by large masses have turned into an industrial sport. When viewed as a sporting event, friendship and competition rest on the basis of football. However, from time to time, through the media, it becomes an instrument that leads to the circulation of hate speech.

On the basis of article; football and media relations have been examined in terms of traditional media and mostly social media platforms. In this context, an example of hate speech directed at football player Bafetimbi Gomis in Twitter was discussed. This example examines the conclusions of both the traditional media repercussions and the football industry context.

Findings at the end of the study reveal the conclusion that social media is in the traditional sports media and that it leads to the creation of expressions containing extreme nationalist, discriminatory and sexist hate speech and thus spread through interaction.

Keywords: *Football, Social Media, Hate Speech,*

Giriş

Sosyal medya, insanların gündelik hayatta dile getiremedikleri düşüncelerini, daha çok önyargıya ve ayrımcılığa varan söylemlerini yaptığı bir mecradır. Bireyler sosyal paylaşım platformlarında kendilerini daha rahat hissetmekte ve düşüncelerini herhangi bir filtreleme yapmadan yazabilme gücünü hissetmektedir. Kullanıcılar tarafından sosyal ağlarda üretilen içerikler hızlı bir şekilde dolaşıma girmekte ve yayılmaktadır. Bu içeriklerin dolaşıma girmesini sağlayan ağlara Facebook, Twitter ve Mikrobloglar örnek olarak gösterilebilir.

Bu Doğrultuda makalenin birinci bölümünde sosyal medya ve etik kavramları ele alınıp bu olguların kavram tanımları dışında nefret söylemiyle olan ilişkisi irdelenmiştir. Daha sonra nefret söyleminin dünyada ve Türkiye’de ne ölçüde yayıldığı ele alınmış, nefret söyleminin nedenleri ve doğurduğu sonuçlarda incelenmiştir. Çalışmamızın esas konusu olan Futbolda nefret söyleminde ise, yakın geçmişte yaşanan Bafetimbi Gomis adlı futbolcuya sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen ırkçı söylem üzerinden örnek verilip bu örnek üzerinden futbolda sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen nefret söylemi üzerinde araştırma yapılmıştır.

Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmış olup konuyla ilgili önceden yapılan çalışmalar, kitaplar, yayınlanan dergiler, tez ve makaleler incelenmiştir. Araştırma sonucunda medya okuryazarlığının toplumlarda zayıf kalması durumunda sosyal medyada ve gündelik yaşamda gerçekleşecek olan nefret söyleminin ne gibi boyutlara ulaşabileceği analiz edilmiştir.

1. Sosyal Medya’nın Doğuşu ve Gelişimi

Sosyal medyanın gelişmesi ve büyümesi, bünyesinde barındırdığı özelliklerden dolayı geleneksel medyaya nazaran çok daha hızlı ve etkili bir şekilde olmuştur. Yeni medyanın içinde yer alan sosyal medya kavramı hayatımıza 2010’lu yıllardan itibaren yoğun bir biçimde girmiş olsa da kökeni 1970’li yıllara dayanmaktadır. Ward Christensen ve Randy Suess, kendi arkadaşlarıyla bilgi paylaşmak adına ilk sosyal ağ örneği olan BBS adlı yazılımı kurmuştur. 1994 senesinde GeoCities’in kullanıcılara kendi internet sitesini oluşturma imkanı vermesiyle ilk tarayıcı olan Mosaic’le halka

ulaşan internet 1994’de “Interformation Superhighway” olarak tanımlanmaktadır. (<http://sosyalmedya.co/sosyal-medyanin-tarihi>).

1995’de MIRC programı piyasaya sürülmüştür. MIRC’da takma isimli internet kullanıcıları, tanımadıkları kişilerle sohbet etmek imkanı yakalamıştır. Ondan sonra oluşturulan ICQ’da tanınan kişilerle sohbet edebilme imkanı oluşturuldu. ICQ’da isim kullanılmazken, programın vermiş olduğu kullanıcı numaraları ICQ kimliklerini oluşturmuştur (Sanlav, 2014: 20-21).

Kurulduğu ilk günden bu yana bir fenomene dönüşen ve dünya çapında geniş kitlelerce kullanıcılara sahip olan Facebook ise, Mark Zuckerberg tarafından 4 Şubat 2004 tarihinde Harvard Üniversitesinde kurulmuştur. Facebook 2017 yılı itibariyle 2 milyarı aşan kullanıcı sayısı ile üniversite tabanlı kurulan dünyanın en büyük sosyal paylaşım ağı olmuştur. 2005 yılında kurulan Youtube, video tabanlı paylaşım ağı içerisinde en popüler noktaya ulaşmıştır. Youtube’un ardından Jack Dorsey tarafından kurulan Twitter dijital medyada bir devrim yaratarak Facebook’la beraber en popüler paylaşım platformları olmuştur.

1.1 Etik Kavramı

Etik, insanların ahlaki davranışlarını anlatan ve bir eylemi ahlaki açıdan eylem yapan durumlarla ilgilenen bir alandır. Etik, Yunanca’daki Ethos sözcüğünden gelir ve iki farklı kullanım alanı vardır. Yunan dilinde ilk anlamı töre ve alışkanlık anlamına gelir. Kişi ahlak yasası normlarını izlediği müddetçe ahlaka uygun davranmaktadır. Bir diğer tanıma göre ise etik, eylemde bulunan kişinin, davranışlarını gerçekleştirmeden o konu hakkında uzun bir sorgulama sürecine girmesi, düşünmesi ve böylelikle kendisinden beklenen iyi davranışı sergilemesi olarak tanımlanmaktadır. Günlük hayatta Etik kimi zaman töre ve ahlaki kimi zaman da ahlakiliği ve karakteri tanımlayacak biçimde kullanılır.

1.2 Sosyal Medyada Etik

İnsanlığın yakın bir geçmişte tanıştığı bu kavram geleneksel kitle iletişim araçlarının çok daha ötesinde bir gerçekliği bünyesinde barındırıyor. Bundan dolayı bu olgu 20.yy’da yaşayan insanların hayal olarak gördüğü dünya üzerinde herhangi birisiyle

interaktif iletişim kurmayı olanaklı hale getirmiştir. Böylelikle hem mesaj yazıp hem de feedback alabilen kişi, dijital dünyanın kodlarıyla iletişim sürecinde aktif bir şekilde rol alabilmiştir (Thackeray, vd.2008: 338, akt. Tosun ve Levi, 2010: 95). Sosyal medyanın kişilerin hayatların etkilediği gözle görünen bir gerçektir. Fakat yeni medyanın kişilerin ve toplumların hayatlarını ne derecede etkilediği bilimsel olarak henüz kanıtlanamamıştır (Babacan, 2015: 46).

2. Nefret Söylemi

Kavram olarak nefret söylemi, bütünüyle olumsuzluk içeren bir söz öbeğidir. Çünkü içinde kişiler ya da gruplarla iyi geçinmeyi bozacak fiziki ya da psikolojik türden bir davranış planı yatmaktadır. Söylem kavramı ise içinde bir görüş barındırır ve karşı tarafın fikirlerini de etkileyebilme potansiyelini taşır.

Nefret Söyleminin evrensel alanda kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 yılında yayınlamış olduğu tavsiye kararına göre nefret söylemi “ *Irkçı, nefret , anti semitizm, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, haklı çıkaran her türlü ifade biçimidir.*” (<http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=21&bolum=makale>).

AGİT'e göre nefret söylemi ise şu şekilde tanımlanmaktadır; “Nefret suçu, mağdur, mülk ya da suçun hedefi B şikkında tanımlandığı şekliyle bir grupla gerçek ya da edinilmiş bağlantısı, ilgisi, ilişkisi, destekçisi ya da üyesi olduğu için seçilerek, mülke ya da kişiye karşı işlenen herhangi bir suçu kapsamaktadır.” (Ataman ve Cengiz, 2009'dan akt. Kaymak, 2010: 255)

Nefret Söyleminin temelinde ekonomik sebepler ya da iktidar mücadelesi yatmaktadır. Buna karşın bu söylem, sosyal medyada dolaşıma sokulduktan itibaren konuyla ilgisi olmayan kullanıcılar tarafından da benimsenmekte ve kabul görülmektedir. Özellikle yeni medya geleneksel medyaya nazaran daha bağımsız olması ve kullanıcılara daha demokratik ve özgür bir ortam sağlaması nedeniyle nefret söyleminin yaygınlaşmasına da neden olmaktadır.

Uluslararası Hrant Dink vakfının nefret söylemine dair Türkiye'ye özgü dil ve kültür farklılıklarını da göz önünde bulundurarak nefret kategorilerini belirlemiştir.

- Düşmanlık- Savaş söylemi
- Abartma, yükseltme, çarpıtma
- Doğal kimlik ögesini nefret ve aşağılama unsuru olarak kullanma (Medyada nefret söylemi ve ayrımcı dil, Ocak-Nisan: 2014.)

Nefret Söylemi tür olarak cinsiyetçi, homofobik, siyasal ve ırkçı söylemler olarak kategorize edilmektedir.

2.1 İnternette Nefret Söyleminin Hukuksal Boyutları

Etnik köken, dil din ve ırk gibi özellikler bakımından çoğunlukta olan grupların dışında kalanlar dışlanma ve ötekileştirme gibi durumlara maruz kalabilmektedirler. Bu eylemlerin suç arz edip etmediğini belirlemek hukuki açıdan oldukça önemlidir. Çünkü toplumsal açıdan sayıca fazla olan kişiler veya gruplar azınlıkta olanlara ötekileştirici söylemde bulunabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ve Türk Ceza Kanunu'nda yer alan maddelere göre her bireyin din ve cinsiyet gibi farklar gözetmeksizin eşit olduğuna dair çeşitli saiklerle işlenmiş olan suçlara dair bir takım maddeler yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının beklentilerinden biri de yeni anayasa da nefret suçları yasasının kanunlaşmasıdır (Bilge, 2016: 11).

Türk Ceza Kanununun ayrımcılık başlığını taşıyan 122. maddesi kişiler arasında ırk, dil, renk, mezhep ve din gibi sebeplerle ayırım yaparak, bir taşınır veya taşınma malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını ya da alınmamasını belirli hallerden birine bağlayan besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden, kişinin olağan bir ekonomik hizmette bulunmasını engelleyenlere altı aydan bir yıla varan hapis cezasını uygun görmüştür (Bilge, 2016: 12).

2.2 Nefret Suçuna Karşı Alınabilecek Önlemler İçin Medya Kurumlarına ve Okurlara Yönelik Tavsiyeler

Nefret suçları ve nefret söyleminin önlenmesi ve kamuoyunun bu konuda bilgilendirilmesi çabalarının kapsamlı, çok boyutlu ve uzun süreli olması gerekiyor. Bu konuda hükümet, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerin üzerine

düŒen görevler olduğu gibi, meselenin toplumsal, kültürel, hukuki ve psikolojik boyutları söz konusu durumdadır.

Medya Kurumlarına Yönelik Tavsiyeler

- Medya kurumlarının yetilileri, nefret söylemi içeren haber başlıklarına ve yazılara yer vermemeli, bunları filtreleyerek devre dışı bırakmalı ve bunun için altyapı oluşturulmalıdır.
- Medyada çalışan kişilerin ayrımcılık, ırkçılık ve nefret söylemine dair bilgi edinmesi için belli bir eğitimden geçmesi gerekir. Konu ile ilgili bilgi danışmak için uzmanlardan destek almalıdır.
- Gazetecilerin, meslek etiklerine dayanarak basın organlarının ırkçı ne nefret söylemlerine karşı kurumsal bir politika belirlemeleri gerekiyor.

Okurlara Yönelik Tavsiyeler

- Bir haberde nefret söyleminin tespit edilebilmesi için kişinin olayın mağduru ile özdeşleşebilmesi ve empati yapması gerekmektedir.
- Gazetelerin internet sayfalarında nefret söylemine varan yorumlar yapılabilmektedir. Buraya yorum yapan kullanıcılar bu söylemleri eleştiren analizlerde bulunabilir.
- Bir haberde nefret suçuna maruz kalmış kişi için kullanılan Kürt, Ermeni, Yahudi, gibi ötekileştirici ifadeler yerine bu anlamlara gelecek Türk, Müslüman, Laik vs türü ifadeleri metine yerleştirip yeniden okumak ve anlamak.

3. Sosyal Medyanın Futboldaki Nefret Söylemine Etkisi

Fanatiklik olgusunun tehlikeli ve saldırgan bir türe dönüşmesine holiganizm denmektedir. İkisi arasındaki en net ayrım, taraftar olmak bir sevgi belirtisi iken holiganlık bu işin daha uç noktalara taşınılmasını sağlayarak işin şiddet seviyesinde bir boyuta taşınmasıdır. Futbolda birçok farklı takım olduğu gibi birçok farklı taraftar profili vardır. Fakat hepsinin ortak amacı günün sonunda taraftarı olduğu takımın maçı kazanmasıdır. Latin Amerikalı yazar Eduardo Galeano'ya göre fanatik kişiler

takımlarına en üst düzeyde bağlılık duygusunu içinde taşırlar ve kişi yer geldiğinde takımı için hayatını feda etmeyi bile düşünebilir (Galeano: 2006: 23).

Uluğ'a göre en çok dikkat edilmesi gereken husus holiganizmdir. Holiganizm taraftarlığın en ileri boyutu olarak öne çıkmaktadır. Ancak her ülkede olduğu gibi taraftarlık, fanatiklik ve holiganizm gibi kavramlar birbirlerine karıştırılmaktadır. Uluğ bu kavramları şöyle açıklar; “*Sabahın beşinde maça gidip yağmurda sıırıslıklam olan kişi taraftar ya da fanatiktir. Tribünde koltukları yerinden çıkarıp sahaya atan kişi ise holigan.* Bu bağlamda taraftar ve fanatiklik kavramlarını tek bir parçada ele almak mümkündür. Çünkü taraftarların çoğu takımına bağlı olduğunu düşünmekte ve ona karşı aidiyet duygusu taşımaktadır (Dever, 2013: 96-103).

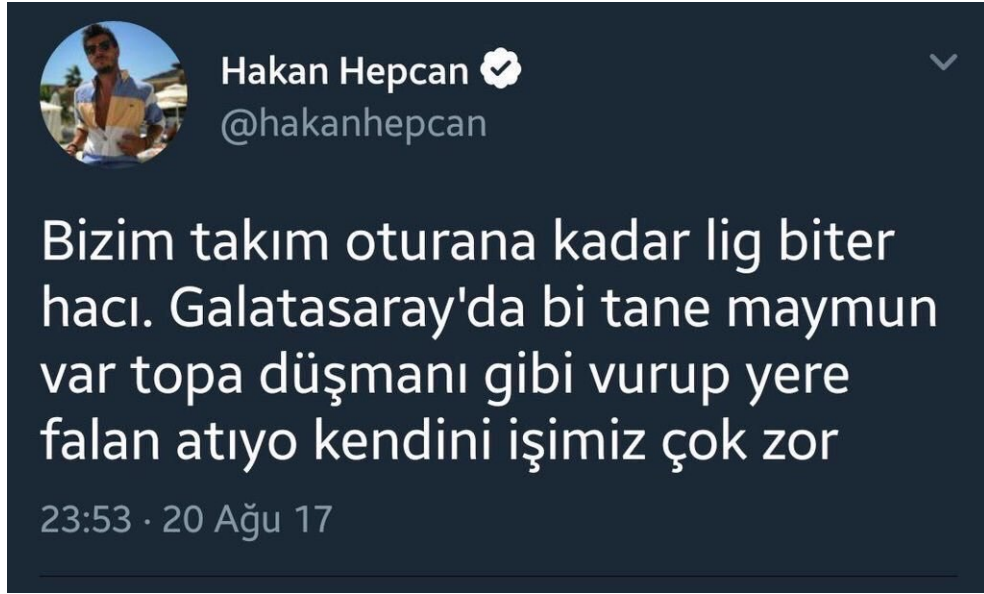
3.1 Futbolda Taraftarlık olgusu

Futbol modern zamanların en çok sevilen ve takip edilen spor türü olarak öne çıkmaktadır. Futbolcular, onların aldıkları ücretler, maç sonuçları ve hakemler maç bittikten sonra bile en çok konuşulan konular olmaktadır. Kozanoğlu'na göre taraftarlığın yapısını anlamak ve anlamlandırmak oldukça güçtür. Bunu şu şekilde dile getirmektedir “ *Hakkari'nin en ücra köşesindeki bir adam nasıl Fenerli olur ya da Galatasaray mağlup olduğunda niçin beş yaşındaki çocuk gözyaşlarına engel olamaz, öyle bir Beşiktaş sevgisidir ki bu dünya kupasında tribüne karakartallar pankartı asar ya da cebindeki son parayla Tokatspor'un maçına gider* (Kozanoğlu, 1990: 79-80).

Taraftarlar destekledikleri takımlarla bütünleşerek biz kavramı yaratmaya meyillidirler. Onlar bir takıma bağlılık duygusunu geliştirerek birliktelik oluştururlar. Bu kapsamda ise karşı takım kaybetmeye ve hep yenilmeye mahkumdur. Acet, spor taraftarı olma konusunda işin psikolojik ve sosyolojik boyutlarını açıklayarak bazı takım taraftarlarının hastalıklı bazılarının dengeli ve bazılarının ise sıkı taraftar olduğunu belirtir. Hastalıklı taraftar grubunda kişi belki hayatında sadece bir defa maça gitmiştir fakat bunu ömrü boyunca konuşabilmekte ve maç konusu açıldığında farklı bir kişi olmaktadır. Dengeli taraftar profili öylesine taraftardır onun için bu olay ne çok önemli bir sorundur ne de çok övünülecek bir konu. Sıkı taraftar ise takımına en çok şey katan, maçlara giden, tribünlerde en ön saflarda yer alan kesimi temsil eder ve daha çok gerçek taraftar olgusunun içini doldurur (Acet, 2006: 31).

3.2 Futbolda Sosyal Medyada Nefret Söylemi Kapsamında Bafetimbi Gomis Örneği

Süper Lig’de 20 Ağustos 2017 tarihinde oynanan Fenerbahçe- Trabzonspor maçının 2-2 beraberlikle sonuçlanmasının ardından sosyal medyada çektiği kısa videolarla popülerite yakalayan Hakan Hepcan’ın Gomis için attığı tweet çok tartışıldı.

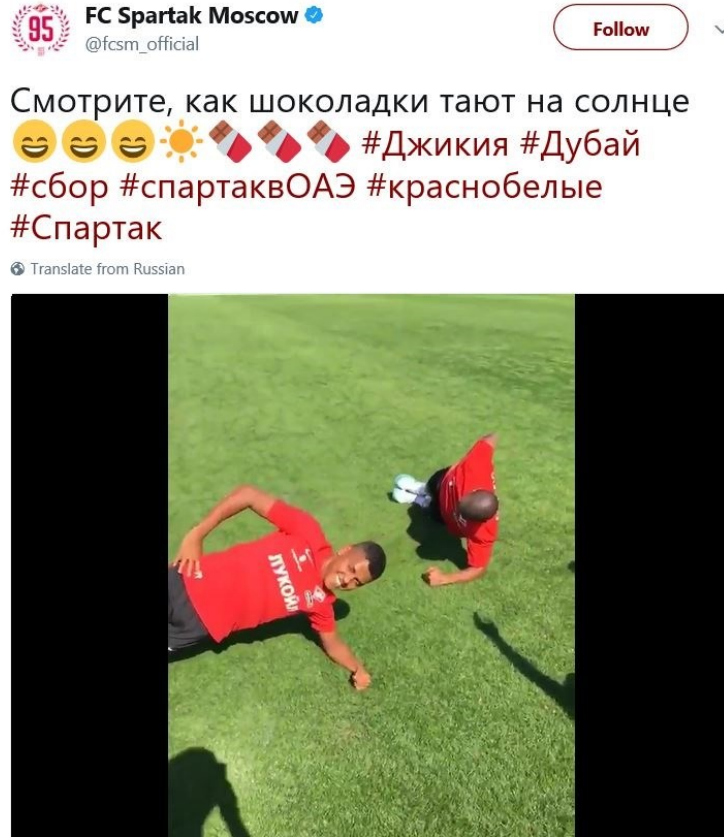
Şekil 1 Hakan Hepcan’ın Bafetimbi Gomis İçin Attığı Tweet

Kaynak: <http://goal.com>

Galatasaraylı futbolcu Gomis'e "maymun" benzetmesi yapan sosyal medya fenomeni Galatasaray'ın şikayeti üzerine başlatılan soruşturma kapsamında, "halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" suçundan tutuklanması talebiyle mahkemeye sevk edildi. Hakan Hepcan tutuklama talebiyle sevk edildiği İstanbul 10. Sulh Ceza Hakimliği tarafından serbest bırakıldı. Gerek sosyal medyada gerekse geleneksel medyada büyük tepki yaratan bu tweet'in sosyal yansımaları da bir hayli güçlü oldu. Futbol programlarında masaya yatırılan bu konu sosyal medyanın da en büyük gündem konusu haline geldi. Hakan Hepcan, Beyaz Futbol adlı programa bağlanarak atmış olduğu tweet'in yanlış anlaşıldığını ve farklı yerlere çekildiğini dile getirdi. Bunlara karşın yorumculardan Ahmet Çakar, Hepcan'ı hedef göstererek yaptığının ırkçılık olduğunu vurgulamaya devam etti.

3.3 FC Spartak Moskova Klübünün Siyahi Futbolcular İçin Attığı Tweet

2017 yılından itibaren Rusya’da artan ırkçılık rüzgarına Spartak Moskova klübü de dahil oldu. Klüp, 13 ocak 2018 tarihinde 3 Afrika kökenli futbolcusunun antrenmandaki görüntülerini çekerek twitter hesabına “Çikolatalar güneşte işte böyle eriyor” yazısını yazdı.

Şekil 2 FC Spartak Moskova Klübünün Irkçı Paylaşımı

Kaynak: (<http://skor.sozcu.com.tr>)

Rus futbol klübünün bu paylaşımı, siyahi vatandaşlara karşı yapılan ırkçılık konusunda hassas kişiler ve futbolseverler tarafından büyük tepki oluşturdu. Avrupa'da Irkçılığa Karşı Futbol (Football Against Racism in Europe/FARE) örgütü, özellikle bu konularla ilgili olarak kesin karşı duruşunu sergilemekte ve yeri geldiği zaman gerekli yaptırımlarda bulunmaktadır.

3.4 Antoine Griezmann Örneği

18 Aralık 2017 tarihinde, Instagram hesabından paylaştığı bir fotoğrafta kendisini siyah bir basketbolcuya benzetmeye çalışan Fransız futbolcu Antoine Griezmann, gelen tepkiler üzerine fotoğrafı kaldırdı. Katıldığı bir davette kendisini siyaha boyayarak harlem basketbolcusuna dönüşen Grizemann, kendisine gelen olumsuz eleştiriler nedeniyle kıldığı kişilerden özür diledi.

Şekil 3 A.Madrid’li Futbolcu Antoine Grizemann’ın Siyahi Basketbolcuya Dönüştüğü Paylaşımı

Kaynak (<https://haberler.com>)

Gelen mesajlar üzerine fotoğrafı kaldırıp, bir de yazı yazan Griezmann, basketbolu komedi ve şov ile birleştiren Harlem'i çok sevdiği için bu şekilde bir paylaşım yaptığını dile getirdi.

3.5 Didier Drogba’nın Saha İçinde Kendisine Yapılan İrkçi Tezahurlara Cevabı

Sosyal medya, aynı zamanda futbolcuların kendilerini ifade edebildikleri bir alan olarak öne çıkmaktadır. 12 Mayıs 2013 tarihinde Fenerbahçe-Galatasaray maçı esnasında Takım arkadaşı Eboue ve kendisine muz sallayan taraftara olan tepkisini twitter hesabından gösteren Drogba o dönem büyük destek görmüştü.

dude7811

56d

You call me monkey but you cried when chelsea beat fener in 2008,you called me monkey but you jumped in front of your screen when I won the champions league,you called me monkey but you got mad when I became champion with galatasaray and the saddest thing is you called me monkey and forgot that you jumped when my "monkey" brother scored twice yesterday...and you call yourself a true fan??check all the Gsk fans comments and learn from them...😂😂😂😂😂😂😂😂

Şekil 4 Didier Droghba'nın Irkçı Tezahürlara Twitter hesabından Vermiş Olduğu Cevap

Kaynak (www.radikal.com.tr)

Droghba atmış olduğu tweet'te “Bana maymun diyorsunuz ama 2008'de Chelsea, Fenerbahçe'yi yendiğinde ağlıyordunuz... Bana maymun diyorsunuz ama geçen sene ben Şampiyonlar Ligi'ni kazanırken ekranlarınızın önünde sevinçten zıplıyordunuz... Bana maymun diyorsunuz ama Galatasaray'la şampiyonluk yaşadığımda deliye döndünüz... Ve en kötüsü; bana maymun diyorsunuz ama dün benim 'maymun' kardeşimin attığı iki golde de sevinçten zıpladığınızı unutuyorsunuz... Ve kendinize gerçek taraftar diyorsunuz, öyle mi?” cevabını verdi.

Sivil Toplum öncüleri, nefret suçlarının yasalarca belirlenmesi konumunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Fakat Sivil toplum örgütlerinin toplumla arasında bir mesafe olmasından kaynaklı olarak bu etkileşim sınırlı bir alana sahiptir (İnceoğlu, 2010: 47).

3.5 Futbolda Nefret Söylemini Tetikleyen Unsurlar

- **Holiganizm:** Medya tarafından futbolla ilgili çıkan her olay holiganizm adı altında verildiği için bu tanımı yapmak oldukça güçtür. Futbol holiganlığı, karışıklık ve düzensizliğe neden olacak kadar futbola tutkun olma durumudur.

Fanatik grupların bir bölümü rastgele bir araya gelen taraftarlardan oluşurken diğer bir bölümü de maç öncesinden rakip takım taraftarlarla kavgaya girmek için hazırlık yapan çete elemanlarından oluşmaktadır.

- **Medya:** Çocukların televizyon izlediği saatlerde medyada yapılan futbolda şiddet haberleri çocukların gelecekte bu konu hakkında sergileyecekleri tutumu da biçimlendirmektedir. Bu da çocuklarda anti- sosyal kişilik bozukluklarını doğurmaktadır. Bu özgüven eksikliği olan çocuklar ileride bu durumdan kurtulmanın yolu olarak şiddete başvurma potansiyeline sahip olurlar (Biçici, 2013).
- **Klüp Yöneticileri:** Herhangi bir konu hakkında demeç veren klüp yöneticileri, rakip takım taraftarların tahrik ederek şiddet olaylarını tırmandırmaktadır. Bu bağlamda suç sadece medyada değil, medyaya konuşmalar yapan klüp yöneticilerinde etkisi vardır. Biçici'ye göre (2013) Yöneticilerin bu tarz açıklamalar yapmasında pastadan daha büyük bir pay alma isteği yatmaktadır.
- **Rakip Takım Taraftarları:** Türkiye'de rakip takım taraftarların sergiledikleri tutum ve davranışlar, diğer takımların saldırgan bir kimliğe bürünmesine yol açmaktadır. Özmeden (2005) tarafından yapılan araştırmada, Süper ligde yedi takımın sekiz müsabakasını izleyen ve tesadüfî bir şekilde seçilmiş olan 2380 taraftar incelenmiştir. Araştırma sonucunda rakip takım taraftarlarının sergiledikleri tutum ve davranışların seyirci saldırganlığı üzerinde çok büyük etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.
- **Sosyal ve Ekonomik Nedenler:** Futbolda taraftar şiddeti ile taraftarların eğitim düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Genar Araştırma Şirketi tarafından yapılan ve 12.05.2004 tarihinde Sabah Gazetesi'nde yer alan Türk Toplumunda Futbol Algısı adlı araştırmaya göre, futbol sahalarında şiddet eğiliminin önlenmesi için eğitim düzeyinin artırılması gerektiği belirtilmiştir (Özsoy, 2011). Koçer (2012) tarafından yapılan araştırmada da en yüksek saldırganlık düzeyine en düşük eğitim seviyesine sahip taraftarların eriştiği tespit edilmiştir.
- **Hakemler:** Hakemlerin verdikleri kararlara yeteri kadar önem göstermemeleri futbolda şiddeti ileri boyutlara taşıyan önemli unsurlardan biri olduğu ortaya çıkmıştır. Hakemin vermiş olduğu bir yanlış karar rakip takım veya ev sahibi

takım taraftarları arasında ciddi tartışmalara yol açmakta hatta maçın önüne geçmektedir.

- **İrkçılık:** Futbol stadyumlarında futbolda yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla ilgili mücadele kapsamında Avrupa Birliği 1997 yılını Anti rasizm yılı ilan etmiş ve Avusturya'da Viyana Üniversitesi Gelişme Sorunları ve İşbirliği Enstitüsü, spor alanında ilk anti-rasist kampanyayı ortaya çıkarmıştır (Fanizadeh, 2000:19). Kampanya kapsamında futbolda farklı renklerin ve centilmenliğin önemine değinilmiştir. Bu kapsamda futbol camiasına sunulabilecek anti rasist kampanyalar geliştirilmiş ve Afrikalı futbolculara dair oluşan ayrımcılığın ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Bunun dışında anti rasist çalıştaylar düzenlenerek futbolda var olan ırkçı eğilimlere karşı bir duyarlılık oluşturulmak istenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Futbol zamanla sponsorluk-televizyon ve reklam üçgeni arasında oynanmaya başlanan bir spor faaliyetine dönmüştür. Futbolun bu üç farklı kesime hitap etmesi futbolun televizyonla olan ilişkisini artırmıştır. Bunun sonucunda daha çok gelir elde edilecek organizasyonların yaratılabilmesi için sporcuların daha çok maça çıkması ve daha çok efor sarf etmesi gerekmektedir. Medyanın futbol üzerindeki etkisinin artmasından sonra futbol halka dönük bir oyun olmaktan çıkıp üst sınıfların çıkar ve eğlencesi için kullanılan bir oyun haline gelmiştir.

Spor medyasının özellikle genç kuşaklar tarafından yoğun bir şekilde takip edildiği bilinmektedir. Bu noktada medyanın bu kesime barış ve centilmenlik odaklı mesajlar vermesi ve kitleleri güzel olan şeyleri empoze etmesi gerekmektedir. Sahalardaki olumsuzlukları önlemek adına meslek içi bir oto kontrol mekanizması oluşturmalıdır (Mil ve Şanlı, 2015: 244).

Özellikle twitter’da nefret söylemini yayan ve dolaşıma sokan grupların hedef aldıkları hakemler, futbolcular ve kulüp yöneticilerine hakaret ederken kadın bedenini aşağılayıcı ve cinsiyetçi söylemler kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun dışında nefret söylemi içeren paylaşımlar altına yapılan yorumlarda aşırı milliyetçi söylemlerle de karşılaşmıştır. İnternet üzerinde yapılan araştırmalarda kulüp taraftarlarına yönelik yayın yapan forumlar ve internet sitelerinde, rakip kulüp taraftarlarına yönelik aşağılayıcı ifadelerin daha sık kullanıldığı saptanmıştır. Özellikle nefret söylemi içeren mesajların Facebook, Twitter ve Youtube gibi mecralarda da dolaşıma sokularak genç kuşaklar arasında hızla yaygınlaştırıldığı da bir gerçektir.

Araştırmada kullanılan sosyal medya örneklerinde görülmektedir ki, nefret söyleminin twitter gibi oldukça popüler olan bir sosyal medya platformu ile dolaşıma girmesi ve yayılması oldukça hızlı bir şekilde olabilmektedir. Gerek Hakan Hepcan’a oluşturulan karşı cephe örneğinin ve bunun üzerinden paylaşılan anti ırkçı yazıların, hem sosyal medyada hem de toplumsal zeminde karşılık bulduğu görülmektedir. Bu tarz ırkçılık temelli nefret söylemi vakalarının tribünlerde de ciddi yansımalarının olduğu gözlenmektedir. Bafetimbi Gomis’e destek olmak amacıyla maskeleriyle stadyuma gelen onlarca taraftar buna örnek gösterilebilir. Verilen örneklerde görüldüğü üzere, nefret Söylemini sadece şahıslar değil, futbol klüplerinde bu eyleme kalkındığı

görülmektedir. FC. Spartak Moskova klübünün kendi futbolcuları için yapmış olduğu paylaşım aynı gün içerisinde sosyal medyada büyük ses getirmişti.

Kişinin futbolu salt eğlence aracı olmaktan çıkarıp onu bir yaşam biçimi ve tek bir uğraş alanı haline getirmesi irdelenmesi bir konu olarak öne çıkmaktadır. Özellikle 2010'lu yıllarda yeni medyanın hayatımıza girmesiyle bu iletişim kanalları farklılaşıp bambaşka bir yol almıştır. Sosyal medya kullanıcıları bu kanalları kimi zaman nefretini bastırmak için kimi zaman da tam tersi kendisini savunabilmek için bir kalkan göreviyle kullanmaktadır. Makalede futbolla ilgili sosyal medyada yer alan nefret söyleminin artması ve yayılmasında bu mecraların yapısından değil, bizzat üyelerin kendi davranış biçimlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Dolayısıyla üretilen nefret söylemi pratikleri, kullanıcının tekelindedir. Bu noktada kullanıcı hem kendi düşüncelerini ifade ederken hem de takip ettiği grupların paylaştığı konulara yorum yazarken konu hakkındaki düşüncelerini tartmalı ve ona uygun bir biçimde yorum yazmalıdır. Bu nedenle, nefret söyleminin önüne geçmek için bu ağları yasaklayıcı çözüm önerilerinden ziyade kullanıcıları bu ağlar konusunda bilgilendirmeye yönelik olan öneriler sunulmuştur. Tüm bunların sonucunda dijital medya okuryazarlığının konuyla ilgili önemi ön plana çıkmaktadır. Kullanıcıların küçük yaştan itibaren okullarda ya da üniversiteler de gerekli eğitim görmeleri ve bu eğitim sonucunda sosyal medyayı daha bilinçli ve yararlı bir şekilde kullanmaları günümüzde oldukça önemli bir hal almaktadır. Medya okuryazarlığı konusunda farkındalığının oluşturulması ve bu bilincin toplum geneline yayılmasıyla nefret söylemi ve nefret suçlarının önüne geçilebileceği de gözlenmektedir. Spor türleri içinde en popüler olan futbolda ise gerek klüp yöneticilerine gerekse futbolcular ve taraftarlara da bu konuda önemli bir rol düşmektedir. Hayatın bir yansıması olarak kabul edilen futbolda tribün içindeki şiddet ve artan gerilim dozu da medya okuryazarlığının öneminin idrak edilmesi ve gündelik hayatta uygulanmasıyla son bulacaktır.

Kaynaklar

- ACET, M. (2006). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, Morpa Kültür yayınları, İstanbul.
- BABACAN, E.M. (2015). *Sosyal Medya ve Gençlik*, Açılım Yayıncılık, İstanbul.
- BAŞARAN, S., EFE, R. (Ed.). EYİĞÜN, S., GÜNAY, R., ORAL, B., YILDIZ, H., *Tüm yönleriyle sporda şiddet* (s: 81-90). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- BİLGE, R. (2016). *Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler*, Yeni Medya, Hakemli Akademik E- Dergi, İstanbul Üniversitesi.
- DEVER, A. (2012-2013). *Futbol Taraftarlarının Yeni Mabedi: Disneystat'ların Doğuşu*, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 5 Ekim 2012 - Mart 2013, s.93-106.
- GALEANO, E. (2006). *Gölgede ve Güneşte Futbol*, Can yayınları, İstanbul.
- LEVY, P. (2002), "Collective Intelligence", ACHR-PAHO, Washington DC, June 2002, <http://www.paho.org/english/hdp/hdr/achr-02-levy.pdf> (Erişim: 20.04.2012).
- KOZANOĞLU, C. (1990). *Türkiye'de Futbol 'Bu Maçı Alıcaz*, Kıyı Yayınları, İstanbul.
- SANLAV, Ü. (2014). *Sosyal Medya Savaşları*, Hayat yayıncılık, İstanbul.